

ГАЛИЦЬКА САГА

Петро Лущик

**НЕВИПРАВДАНІ
НАДІЇ**

Роман

Харків
«ФОЛІО»
2021

1939

рік

Пролог

У випадку територіально-політичної перебудови області, які входять до складу Польської держави, границя сфер інтересів Німеччини і СРСР буде приблизно проходити по лінії рік Піса, Нарев, Вісла і Сян. Питання, чи є в обопільних інтересах бажаним збереження незалежної Польської держави і якими будуть кордони цієї держави, може бути остаточно з'ясоване лише протягом подальшого політичного розвитку.

*Із секретного додаткового протоколу
Договору про ненапад між Радянським Союзом
та Німеччиною. 23 серпня 1939 р.*

Годинник у кутку кабінету показував половину четвертої години. До назначеного часу залишилося зовсім мало, але Сталін не спішив. Він повільно пройшовся кабінетом і, не дійшовши якихось пару кроків до свого робочого столу, повернувся і знову підійшов до В'ячеслава Молотова. Той разом з Берією уважно спостерігали за всіма його діями.

— Як він відреагував на те, що його обстріляли наші зенітки? — запитав Сталін.

— Пожартував, що на собі переконався у надійності радянських зеніток, — усміхаючись, відказав нарком іноземних справ.

— Тобто жодних претензій щодо цього інциденту німецькою стороною висловлено не було?

— Жодних!

— Тоді якщо німці не бажають говорити про це, будемо мовчати і ми! — відказав Сталін. — А зенітників навіть можна захопити. Не побоялися відкрити вогонь по неупізаному літаку.

— Так, адже їх ніхто не попередив про нього!

Ця розмова стосувалася інциденту із літаком міністра закордонних справ Німеччини Йоахіма фон Ріббентропа, коли, пролітаючи над Великими Луками, він був обстріляний радянськими зенітками. На щастя, все обійшлося, а Сталін навіть побачив у цьому певний бонус у майбутніх переговорах.

Сталін знову відійшов від Молотова, нарешті підійшов до свого столу і кинув погляд на телеграму, отриману від Гітлера.

«На мою думку, з огляду на бажання двох наших держав вступити в нові відносини один з одним, бажано не втрачати часу. Тому я ще раз пропоную Вам прийняти мого міністра закордонних справ у вівторок 22 серпня, найпізніше в середу 23 серпня».

Так, Гітлер спішить, подумав Сталін. Знав він і причину цього. Ні від кого (за винятком, напевне, лише однієї Польщі) не було секретом розташування на німецько-польському кордоні частин вермахту, котрі там стоять аж ніяк не для того, щоб збирати ягоди. Буде війна, і Сталін навіть знав її приблизну дату. Його пропозиція, що вони чекають на Ріббентропа двадцять шостого чи двадцять сьомого серпня, була лише пробною кулею — за даними розвідки, саме у ніч на неділю, двадцять сьоме серпня, був запланований напад на Польщу. Природно, навіть з точки зору міжнародного права, хоч на нього вже давно перестав зважати німецький лідер, акт про ненапад просто втрачав актуальність. Що ж, навіть цей факт можна використати для того, щоб отримати від договору більше користі.

— Лаврентію, ти впевнений, що в разі нападу Гітлера на Польщу, Англія і Франція не залишаться в стороні і оголосять Німеччині війну? — запитав, не обертаючись, Сталін.

— Так, наша людина в Парижі¹ переконана, що після Мюнхенського зговору, коли Гітлер обманув Лондон і Париж, на цей раз вони не будуть такими безпечними, — відповів Берія. — Тому можна з впевненістю сказати, що Англія і Франція дотримуються свого зобов'язання заступитися за Польщу.

---

¹ Йдеться про радянського розвідника Радо Шандора.

— Але сам Гітлер переконаний у протилежному! — вставив Молотов. — Він досі впевнений, що французи й англійці просто не стануть воювати за чужі інтереси. Англія не дозволить собі брати участь у війні, яка триватиме роки. В Англії сьогодні немає грошей, щоб вести світову війну. Заради союзника вмирати ніхто не захоче.

Сталін знову пройшовся кабінетом.

— Якщо дані твоїх людей, Лаврентій, підтвердяться, то це піде нам на користь, — говорив Сталін. — Сам того не бажаючи, Гітлер опиниться в стані війни зі своїми одвічними ворогами. Таким чином, у нас буде два, а то й три роки, щоб підготуватися до війни. Поки Гітлер не розіб'є Францію і Англію, на два фронти він воювати не буде. Він же не самогубець! Тепер щодо тексту договору. Треба викреслити з нього всяку згадку про дружні німецько-радянські відносини. Ми не можемо представити на суд радянського народу запевнення у дружбі після того, як протягом шести років Німеччина заливала нас брудом. Далі. В'ячеславе, натякни міністру Ріббентропу, але не прямо, а так, як ти вмієш, дипломатично: якщо ми не отримаємо половини Польщі та Естонію з Латвією, а також Фінляндію, то він може відразу ж вилітати назад.

— А Литва? — запитав Берія.

— Не будемо дражнити Гітлера! Він стільки сил затратив, щоб відібрати у литовців Клайпеду! Можливо, у нього на це подальші плани. Коли ж ми побачимо, що Гітлер охолонув до Литви, тоді й підніmemo це питання знову.

— Але це не можна публікувати! — заперечив Молотов.

— А ми не будемо це робити! Підпишемо таємний протокол без публікації.

В'ячеслав Молотов щось записав у блокнот.

— А як бути з англо-французькими переговорами? — підвів він голову. — Клим (Молотов мав на увазі маршала Ворошилова, який ось уже другий тиждень поспіль вів переговори з представниками Англії і Франції) захоче знати, як поводитися.

— Нехай закриває цю шарманку! — нервово відказав Сталін. — Якби французи з англійцями справді хотіли домовитися про безпеку, то не прислали б відставного адмірала і нікому невідомого генерала!

В'ячеслав Молотов подивився на годинник.

— Нам пора! — сказав він. — Німці — народ пунктуальний. Не варто це ігнорувати!..

Міністр закордонних справ Третього Райху Йоахім фон Ріббентроп виявився досить струнким сорокашестирічним чоловіком з приємною посмішкою і вишуканими манерами. Навіть тут він виглядав значно репрезентабельніше за своїх візаві — В'ячеслава Молотова, а тим більше Сталіна. На останньому був аж ніяк не парадний світлий кітель і схожий він був на добродушного грузина у якомусь гірському селі, а не на Секретаря ЦК ВКП(б). Зрештою, навіть командарм першого рангу Борис Шапошников не надів жодної своєї нагороди, хоч мав їх досить. Напевне, єдиною відзнакою серед тих, хто зібрався у кімнаті, був Золотий партійний знак НСДАП на лацкані піджака міністра закордонних справ Третього Райху.

Привітавшись із фон Ріббентропом міцним чоловічим рукостисканням, Сталін сказав:

— Хочу у вашій особі передати свій палкий привіт вождю німецького народу Адольфу Гітлеру!

— Дякую, пане Сталін, я обов'язково вже сьогодні передам фюреру ваші слова! — відповів Ріббентроп. — Впевнений, що наша зустріч принесе нашим народам мир.

Після того В'ячеслав Молотов представив високому гостю присутніх і жестом запросив зайняти місця за довгим столом. Переговори щодо майбутнього Європи розпочалися.

Зовсім недалеко звідси посол Польської Республіки в СРСР Вацлав Гржибовський готувався відправити шифрограму у Варшаву, де повідомив про прибуття до Москви міністра внутрішніх справ Третього Райху і про те, як того зустрічав на місцевому летовищі В'ячеслав Молотов. Ще не знаючи причин появи в Москві Ріббентропа, посол попередив про те, що, можливо, одним з пунктів перемовин буде Польща.

Ні сам посол Гржибовський, ні міністр закордонних справ Польщі Юзеф Бек, кому була адресована шифрограма, не знали, що існувати їхній державі залишився рівно місяць.

Зміст

НЕВИПРАВДАНІ НАДІЇ

1939 рік	9
1940 рік	89
1941 рік	159
1942 рік	255
Історичні особи, які зустрічаються на сторінках книги	343
Історична довідка	345
Словник галицького діалекту	347